

De klap in de cultuursector komt volgend jaar

De coronacrisis heeft de cultuursector al een miljard euro gekost. Zzp'ers verliezen hun werk, de eerste instellingen zijn failliet. Maar de echte kater komt pas in 2021.

Henk Vlaming

"Op 12 maart ging alles op slot, toen was het een en al hysterie in de kunst- en cultuursector", zegt Geert Hoes van Amstelsd Accountants. "Eerst voor twee weken, maar nu is het onduidelijk hoe het verder moet. Zelfs in zonnige tijden heeft de sector het moeilijk. De geleden verliezen halen ze niet zo snel in."

Van dichtbij zien accountants in de kunst- en cultuursector hoe de coronacrisis huishoudt in musea, schouwburgen, orkesten, dans- en theatergezelschappen en festivals. Van de een op de andere dag stopte de omzet uit tickets. "In de hele sector vraagt men zich af hoe ze de rekeningen moeten betalen en businessmodellen overeind kunnen houden", zegt Frank van der Noll van accountantskantoor Berghout + MAS. "Acute liquiditeit is nu de eerste zorg."

Eind mei bedroeg het totale omzetverlies al bijna een miljard euro (969 miljoen), zo berekende een *taskforce*. De sector kan dit niet zelf opvangen, stelt Bastiaan Vinkenburg, sectorleider kunst & cultuur bij Berenschot. "We hebben pas onderzoek gedaan bij meer dan honderd podia. Die hebben een gezamenlijk vermogen van slechts twintig miljoen euro. Subsidies dekken alle kosten net af, maar risicokapitaal is er bijna niet."

Het Rijk heeft 300 miljoen aan extra steun toegezegd, maar andere maatregelen lijken minder robuust, merkt Geert Hoes. "Veel organisaties zitten op een huurlocatie van gemeenten. Ze krijgen vaak uitstel van de huur, maar geen afstel. Straks moeten ze anderhalf keer de huurlasten opbrengen, zonder dat de inkomsten aantrekken."

Nooit meer open

"Houd maar rekening met filmhuizen en theaters die nooit meer opengaan", zegt Vinkenburg. "Orkesten of theatergezelschappen krijgen de nodige subsidie, maar de podia, moeten het vooral hebben van ticketverkoop en horeca. Ik vrees dat een derde van de podia het niet zal redden." De eerste faillissementen zijn er al: het Tassenmuseum in Amsterdam, theater De Weijer in Boxmeer en Cinema Tiel.

'Veel cultuurorganisaties proberen te overleven door zich te strippen tot op het bot.'

Veel cultuurorganisaties proberen te overleven door zich te strippen tot op het bot. "Soms is alleen de directeur nog over", zegt Ton van Capelle van Faas Accountants & Adviseurs. "Vooral de kleinere organisaties hebben het moeilijk. Ze schuiven de pijn door naar de leveranciers, de artiesten, de kunstenaars en de technici."

Zzp'ers zijn nu het kind van de rekening, zegt Guikje Roethof, secretaris van de Amsterdamse Kunstraad. "Ongeveer zestig procent van alle werkenden in de sector werkt als zelfstandige. Die worden het hardst geraakt, zij krijgen geen subsidie, hun inkomen staat op nul."

Accountants kijken lijdzaam toe, want als controlerend accountants mogen ze niet adviseren. "Wel denken we mee over de verschillende scenario's", zegt Pascalle Heyman-Brand van accountantskantoor Kamphuis & Berghuizen. "We rekenen begrotingen door, puur cijfermatige verkenningen. Zo laten we zien of het financieel zin heeft om bijvoorbeeld open te blijven of om volgend seizoen door te gaan in afgeslankte vorm."

Miljardengat

Ondanks haar kwetsbaarheid is de kunst- en cultuursector allesbehalve onbeduidend. 4,5 procent van de werkgelegenheid komt van de cultuursector. De bijna zestigduizend cultuurorganisaties (58.351) bieden werk aan ongeveer 160.000 mensen. Ze zijn goed voor een jaarlijkse productiewaarde van ruim elf miljard euro, becijferde de Boekmanstichting, het kenniscentrum voor kunst- en cultuurbeleid. De jaarlijkse consumptie van kunst en cultuur door huishoudens bedraagt 7,6 miljard, aldus het CBS.

'Ondanks haar kwetsbaarheid is de kunst- en cultuursector allesbehalve onbeduidend.'

Het miljardengat tussen kosten en baten wordt veroorzaakt door het arbeidsintensieve karakter van de sector, zegt Vinkenburg. "Neem de podiumkunsten, daar werken twee keer zoveel mensen achter de schermen als er op het podium staan. Denk aan grimeurs, regisseurs, decorbouwers en technici. De arbeidskosten worden niet volledig gecompenseerd via toegangsprijzen. Je kan niet verwachten dat het publiek alle kosten draagt."

Jaarlijks pompen Rijk en gemeenten drie miljard euro in kunst en cultuur. Daar komt een kleine vierhonderd miljoen bij afkomstig van private fondsen, zoals het Prins Bernhard Cultuurfonds, Fonds21, Stichting DOEN en het VSBfonds. Ten slotte komt er jaarlijks drie- tot vierhonderd miljoen euro binnen uit erfenissen en van donateurs.

Dankzij al die geldpotjes houdt de sector het de komende tijd nog uit, denken accountants. Voor sommige cultuurorganisaties kan 2020 zelfs een goed jaar worden, stelt Frank van der Noll. "De overhead loopt weliswaar door, maar die wordt vaak afgedekt door subsidie. De operationele kosten stoppen omdat voorstellingen stilliggen, maar juist die zijn verlieslatend. Als je zulke *bleeders* niet hoeft te lijden, kan ik me zelfs voorstellen dat een theater- of muziekgezelschap dit jaar een goed financieel resultaat behaalt. Culturele waarde wordt er echter niet gecreëerd."

Stress

Toch heerst er ook bij de gesubsidieerde cultuurorganisaties stress, zegt Ton van Capelle. "Subsidies krijgen ze niet zomaar, daar staan prestatieafspraken tegenover. Over aantallen bezoekers bijvoorbeeld of aantallen voorstellingen. In deze tijd kunnen cultuurorganisaties deze prestaties niet realiseren. Veel subsidiënten gaan daar nu soepel mee om, maar of dat zo blijft is onzeker. Een subsidie wordt verleend op basis van een meerjarenplan waarin productieafspraken staan en waarover verantwoording moet worden afgelegd."

Verantwoording afleggen verliep jarenlang routineus. Accountants controleren de boeken langs strenge normenkaders met zeer lage materialiteit. De sector is gewend geraakt aan bestaande zekerheden en risico's. "Hoe stevig is je orderportefeuille, waaraan ontleen je je bestaansrecht, hoe kijkt de subsidiënt naar je: daarover bevrage ik cultuurorganisaties", zegt Frank van der Noll. "De relatie met de stakeholder is een van de grootste risico's."

Onder druk van de coronacrisis kijken accountants nog eens extra naar dit soort zaken, vertelt Ton van Capelle. "Geef ik een goedkeurende verklaring af en de organisatie valt om, dan komt mijn aansprakelijkheid in het geding. Daarom ga ik opnieuw in gesprek met cultuurorganisaties over hun buffer, hoe de organisatie in elkaar zit, of er een groot pand wordt gehuurd. Wil een organisatie sluiten, zijn er dan voldoende reserves om transitievergoedingen uit te keren? Dekken de inkomsten de uitgaven niet, welk plan is er dan?"

De vele extra controle-uren, de hoge kosten en de verschillende normenkaders van de uiteenlopende subsidieverstrekters vormen steeds meer een knelpunt nu de sector het moeilijk heeft. "We krijgen regelmatig klanten waar we vier verklaringen moeten opstellen voor een verantwoording", zegt Jos Stengs (Dubois & Co). "Daarnaast schrijven verschillende controleprotocollen een materialiteit voor de nauwkeurigheid van de controle voor, die verdergaat dan in de not for profit-sector gebruikelijk is. Het scheelt in de administratieve lasten als de verschillende controleprotocollen uniformer worden."

Zorgen blijven

Ook na versoepelingen van de restricties blijven de zorgen. Musea, danszalen, concertgebouwen, filmhuizen en theaters mogen nu maar dertig mensen tegelijk ontvangen. Vanaf 1 juli geldt alleen nog de anderhalve meter-regel. Maar het gaat niet werken, verwacht Guikje Roethof. "Bij grote musea kun je nog wat schuiven met mensen en ruimte. Maar de exploitatie waarop de begroting is gebaseerd, is onhaalbaar. Op lange termijn wordt het een lastig verhaal." De Amsterdamse Kunstraad probeert een fonds op te richten om de schade aan cultuurinstellingen op te vangen. Maar de plannen staan nog in de grondverf.

'Ook na versoepelingen van de restricties blijven de zorgen.'

Het is daarnaast de vraag of het publiek weer snel terugkeert, zegt Jos Stengs. "Neem het Concertgebouw, dat heeft bijna 360 uitvoeringen per jaar. Die trekken vooral een ouder publiek, maar dat is niet het eerste dat nu weer naar buiten gaat. Als de bezettingsgraad terugloopt van negentig naar bijvoorbeeld zestig procent, ontstaat er al een probleem met de exploitatie."

Veel cultuurorganisaties proberen te innoveren, merkt Pascale Heyman-Brand. "Een theater dat bijvoorbeeld een rij stoelen vervangt door tafeltjes voor een dinershow. En organisaties die artiesten vragen om hun programma in te korten, zodat er twee voorstellingen per avond mogelijk worden. Dan zijn er nog de initiatieven om livestreams te maken van voorstellingen. Maar thuis kijken naar een voorstelling is toch een andere beleving dan in een zaal met mensen."

Herstelplan cultuursector

Vlak voor de aankondiging van versoepelde coronamaatregelen door premier Rutte deed de cultuursector per brief nog een dramatische oproep aan de Tweede Kamer. De cultuurwereld dreigt dit jaar zo'n 2,6 miljard euro aan inkomsten mis te lopen door de coronacrisis.

De sector stelde daarom een vijf punten tellend herstelplan op. Onderdelen daarvan zijn onder meer verlenging van de crisishulp, opzet van een investeringsfonds en een bedrag van 240 miljoen euro voor gemeenten om huren van kunst- en cultuurinstellingen kwijt te kunnen schelden.

Het plan heeft de steun van 111 branche- en beroepsverenigingen, die onder andere theater, muziek, dans, film, musea, festivals, monumenten, beeldende kunst en letteren vertegenwoordigen. Op 29 juni houdt de Tweede Kamer, kort voor het zomerreces, nog een debat over cultuur.

Tot grote successen hebben de aanpassingen nog niet geleid, zegt Geert Hoes. "Digitalisering van het aanbod leidt wel tot klantbinding, maar niet tot veel inkomsten. Voor een ander verdienmodel zijn de mogelijkheden beperkt. Er zijn niet veel partijen waar inkomsten vandaan kunnen komen. Uit het bedrijfsleven zie ik die voorlopig niet komen. De enige mogelijkheid is de overheid, maar die heeft het financieel ook zwaar. Het zal een gevecht worden om hoog genoeg op de prioriteitenladder te komen. Volgend jaar gaat het spannend worden voor de kunst- en cultuursector."

Deel dit artikel

Henk Vlaming is journalist.

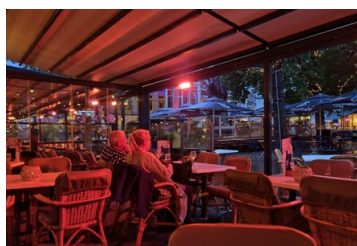
GERELATEERD

NIEUWS | 07 oktober 2022

Kredietverzekeraar Atradius voorspelt faillissementsgolf in 2023

Door het einde van coronasteun en hoge energierekeningen vallen volgend jaar veel meer bedrijven om dan dit jaar, voorspelt kredietverzekeraar Atradius. Die denkt... →

NIEUWS | 28 september 2022

Zitting in bodemprocedure KHN tegen Staat over coronaschade

Bij de rechtbank in Den Haag vond op 28 september een zitting plaats in de bodemprocedure die Koninklijke Horeca Nederland (KHN) heeft aangespannen tegen de Staat... →

NIEUWS | 21 september 2022

Europese KVK: China minder aantrekkelijk door streng Covidbeleid

China wordt minder aantrekkelijk voor Europese bedrijven om te investeren doordat het land zich meer is gaan richten op politieke doelen, zoals het strenge 'Covid... →

NIEUWS | 19 september 2022

CBS: toerismesector herstelde vorig jaar licht van coronacrisis

De Nederlandse toerismesector heeft vorig jaar een licht herstel van de coronacrisis laten zien. De mate waarin de branche dat jaar bijdroeg aan de Nederlandse economie... →

NIEUWS | 02 september 2022

Volgende week oordeel over Europese coronamiljarden Nederland

De Europese Commissie spreekt zich volgende week donderdag uit over de 4,7 miljard die Nederland heeft aangevraagd uit het Europese coronaherstelfonds. Voorzitter... →
